

Praktični saveti fitopatologa povrtarima

Автор(и): проф. д-р Петър Чавдаров, Институт по растителни генетични ресурси „К. Малков” – Садово

Дата: 03.06.2024 *Брой:* 6/2024

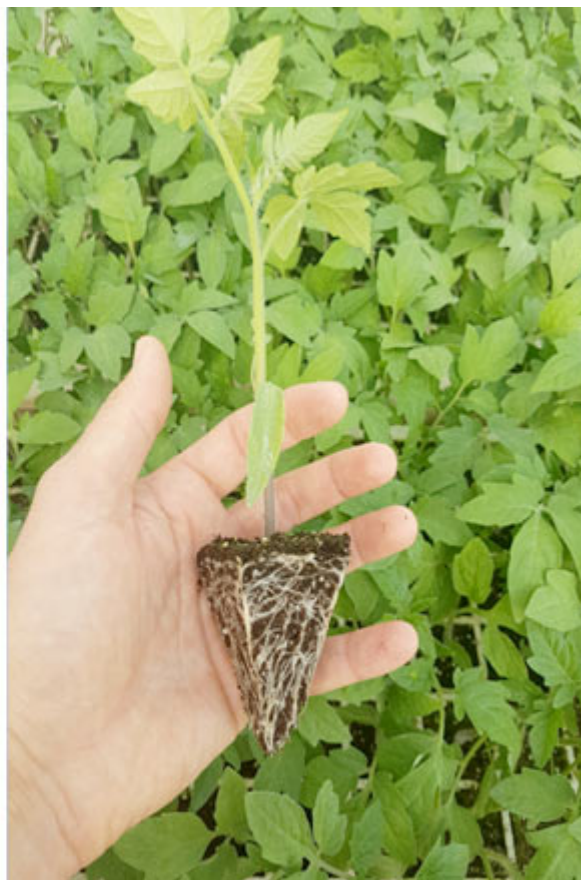
U ovom materijalu želim da vam skrenem posebnu pažnju na određene mere koje će vam garantovati proizvodnju kvalitetnih i stabilnih prinosa paradajza, krastavaca i paprika.

Kod svih useva uspeh u borbi protiv bolesti može se postići samo ako se primeni sveobuhvatan sistem organizacionih, agrotehničkih, genetskih, bioloških, hemijskih i drugih mera, uz pomoć kojih ograničavamo gustinu populacije prouzrokovача bolesti ispod njihovog praga štete. Kod povrtarskih kultura, osnova ovog sistema treba da bude profilaksa, odnosno sve mere zaštite bilja treba da budu usmerene na preventivni tretman, sa ciljem sprečavanja uspostavljanja gljivičnih, bakterijskih i virusnih fitopatogena.

Prvo ću krenuti od odabira pravilne sorte. Za uzgoj se bira sorta koja, uz visok prinos i kvalitet, poseduje i gene za otpornost na određene ekonomski važne bolesti. Kod nas su široko rasprostranjene mnoge sorte povrtarskih kultura, kako domaće tako i strane, koje poseduju gene za otpornost na gljivične i virusne bolesti. Selekcija na otpornost kod paradajza, krastavca i paprike, sprovedena kod nas i u inostranstvu, ima složen fokus – i na zemljišne i na vazduhom prenosive fitopatogene. Postignuta su značajna dostignuća u ovoj oblasti, posebno za paradajz i krastavce, vezano za nivo otpornosti na virusne fitopatogene. Na tržištu su dostupni izuzetno otporni genotipovi paradajza, pogodni kako za stakleničku tako i za poljsku proizvodnju.

Drugi važan pravac je smena useva, odnosno takozvana plodoreda. Izuzetno važna mera vezana za nagomilavanje velike količine inokuluma (infekcije), posebno od zemljišnih fitopatogena koji izazivaju tipičnu trulež korena i traheomikoze kod biljaka domaćina. Prilikom uzgoja paradajza i paprike na istom mestu, u zemljištu se nagomilava velika količina biljnih ostataka, koji su neophodan supstrat za razvoj zemljišnih gljiva iz rodova *Verticillium sp.*, *Fusarium sp.*, *Phytophthora sp.*, i drugih. Vrlo često, pri bezsemenskom uzgoju paradajza, nagomilava se i zemljišna gljiva *Pyrenochaeta lycopersici tomato*, koja prouzrokuje plutastu trulež korena, i u nekim godinama značajno smanjuje prinos i kvalitet proizvedenog useva. U stakleničkoj proizvodnji, mogućnosti za plodored su ograničene, pa je stoga neophodno dezinfikovati zemljište svake 3-4 godine. U praksi, staklenički proizvođači mogu koristiti solarizaciju i primenu bioloških preparata kao metodu za kontrolu važnih prouzrokovaca bolesti kod glavnih povrtarskih kultura. Danas je veliki deo hemijskih preparata za dezinfekciju zemljišta zabranjen, što, naravno, ima svoje pozitivne i negativne strane. U poljskoj proizvodnji, postoji mogućnost rotacije povrtarskih kultura sa drugim. Na isto mesto ih treba vratiti nakon 4-5 godina. Za paradajz, na primer, dokazano je da se zemljište potpuno samočisti od raznih bakterijskih fitopatogena ako se ovaj period ispoštuje.

Prostorna izolacija je od velikog značaja za useve paradajza i paprike na otvorenom polju, koji treba da se uzgajaju daleko od stakleničkih kompleksa. U takvim objektima, ako se dozvoli velika gustina vektora, oni se razvijaju tokom cele godine i brzo migriraju na polje, a u jesen se vraćaju u staklenike. U ove vektore spadaju duvanov trips, razne vrste lisnih vaši i bele mušice, koji su glavni prenosioci raznih vrsta virusnih fitopatogena.

Proizvodnja zdravog i kvalitetnog rasada je izuzetno težak i odgovoran poduhvat za dobijanje kvalitetnih proizvoda. Kvalitetan rasad se dobija poštovanjem sledećih mera: korišćenjem sterilnih supstrata za setvu semena, korišćenjem novih tacni, setvom čistog i dezinfikovanog semena, održavanjem optimalnih toplotnih i vodnih režima, đubrenjem mladih biljaka, preventivnim merama zaštite bilja, u skladu sa fazom razvoja useva i uslovima okoline. Kod nas već funkcionišu staklenički kompleksi koji proizvode kvalitetan rasad glavnih povrtarskih kultura.

Važan uslov je i tretiranje biljaka fungicidnim rastvorima, koji počinju da se primenjuju 5-6 dana nakon presađivanja rasada na stalno mesto. Ovom merom možemo uspešno suzbiti razvoj i širenje bakterijskih bolesti na nadzemnim delovima povrtarskih biljaka, kao i razne gljivične bolesti koje izazivaju lokalizovane pege na listovima, stabljikama i plodovima.

ТЮТЮНОВ

Kao neko ko se bavi zaštitom bilja preko 20 godina, želim da podelim sa vama kako je pogrešna procena u odabiru prave sorte paprike dovela do 100,0% gubitka kod osobe koja se povrtarskom proizvodnjom bavi preko 30 godina. Staklenici koje sam posetio u Plovdivskoj oblasti nalazili su se na površini od 4 deka, zasađeni paprikom. Prilikom pregleda, utvrdio sam da je više od 80,0% svih biljaka bilo zaraženo prouzrokovačem

bronzanosti paradajza - *Tomato spotted wilt virus*. Ispostavilo se da nisu preduzimane redovne preventivne mere zaštite bilja protiv vektora (duvanovog tripsa), i oko 30 dana nakon presađivanja, uočili smo sledeću sliku oštećenja (fotografije 1, 2, 3, 4, 5).

Želim svim povrtarima u zemlji visoke prinose i visoke otkupne cene za njihov rod. I najvažnije **NE ZABORAVITE** da svakodnevno pregledate svoje useve, a u slučaju nedoumice konsultujte svoje agronome za tačan savet i adekvatno rešenje.